

MAARJAMAA

EESTI KATOLIIKLASTE RINGKIRI

Nr. 2 (20)

X aastakäik

Jaanipäeval 1971

EDUARD PROFITTLICH,
Adrianoopoli titulaar-ülempliiskop
(sünd. 9. sept. 1890),

nimetati aastal 1931 Apostlikuks Administraatoriks eesti katoliiklastele. Tollal veel lihtsa preestri astmes teeniva vaimuliku headus ja avarad vaated tõid talle peagi üldise lugupidamise. Seesama paavst Pius XI nimetas ta piiskopiks; pühitsemine leidis aset 27. dets. 1936 Tallinna katoliku kirikus. Kümme aastat seisis ta hoolsa hingekarjasena eesti katoliiklaste teenistuses: saabunud a. 1930, vahistatud nõukogude võimu poolt ööl vastu 27. juunit 1941. (Kirjelduse vahistamisest tõi «Maarjamaa» esimene number.) Seliest tunnist peale puuduvad teated öösel äraviidu saatuse kohta. Piiskop Eduardi vastu pole ametlikult tõstetud ühtki süüdistust, kuid teda pole ka rehabiliteeritud, nagu on tehtud paljude Stalini ajastu süütute ohvritega.

OTSIME ISA JA VENDA

Istume väikeses, vanamoelises, ent hubases toas. Kirjutuslaual meie ees paksud kaustad dokumentidega — mälestused kadunud vennast, kirjad temalt ja kirjad tema leidmiseks, kirjutatud paljudele ametiasutustele, Punasele Ristile, eraisikutele.

« Mu venna tervis polnud kõige parem », jutustab Bad Niederbreisigi tagasihoidlik postiametnik Stefan Proffittlich. « Enne sõda käis ta iga aasta Saksas eriravil — ei tea, kuidas ta käsi võis vangipõlves käia, kui seda ravivõimalust enam ei olnud ».

Püüan vanahärrat ja ennast lohutada sellega, et paljudel juhtudel on vintsutused haigete inimeste tervist karastanud selle asemel et neid nõrgestada.

Meie vestlus keerleb kaua küsimuse ümber, kas piiskop Eduard võiks veel elavate kirjas olla. Seda lootust ei tahaks enne kindlat teadet maha matta teadmatuses viibija vend, samuti mitte mina, kes pean piiskoppi meie koguduse peaks ja isaks.

Pikad aastakümned ootamist ja otsimist ei ole kibestanud kadunuksjäänud venda. Sügavalt uskliku inimesena oskab ta seda kaotust kanda. Ka rääkis venna viimane kiri Tallinnast selget keelt — « Oodake, ma näitan Teile — siin ta ongi! » Võtan liigutusega kätte piiskopi viimase kirja omastele, mille need on pärast trükkida lasknud; nii saan ühe eksemplari kaasa ja võin selle ka eestlastele teatavaks teha. Tulevad meelde proua Moorson-Murdu sõnad: « Reede hommikul, kui läksin pühale missale ja et ka jutlust ära anda, tulid mulle nunnad juba kiriku õues nuttes vastu ja seletasid,

et piiskop olevat vahistatud. Kirikla olla öösel ümber piiratud ja mitu tundi olla läbiotsimine kestnud. ... Tolle jutluse, mille viisin tõlgitult *, luges paater Werling pühapäeval ette ja ütles kogudusele kirikus: « See on piiskop Profittliche viimane jutlus, aga ta ei saa seda ise ette kanda, ta sai vahistatud ». Loomulik, et rahvas kuulas seda pisarsilmil ». Jutustan sellest episoodist piiskopi vennale, kes tänab mind selle uue üksikasja eest. Mina omakorda loen liigutusega kadunud isa viimast kirja: « Tallinnas, 8. veebruaril 1941... »

Ja meie vestlus kandub minevikku: kuidas vend Eduard kehva pere pojana koolis käis ja varakult vaimuliku kutsumuse sai, aastatest Hamburgis, Krakovis ja Tallinnas — nii kuidas kodused sellest kuulsid ja mõtlesid. Aga lõpuks kerkib ikka see igavene küsimus: miks? Miks pidi ta teadmatusse kaduma — ilma süüta, ilma süüdistuseta, ilma protsessita?

Kuigi me ei taha jätta lootust, kardame, et tõenäolisem kui venna ootamatu vangistusest kojutulek on teade tema surmast. « Kui sedagi vähemalt teada saaks, kuhu ta siis maeti! » ohkab vend.

Lahkudes usaldame kadunud piiskopi Jumala hoolde, kelle ees pole kadunud ei tema, ta teadmatussejätud pere ega ta koguduse kannatused.

V. S.

* Toim. märkus: olgugi et piiskop tollal juba väga hästi eesti keelt oskas, kirjutas ta oma jutlused emakeeles ja laskis need tõlkida härra Moorson-Murdul, kes oli Eesti Ajakirjanikkude Liidu esimees ja katoliiklane.

KÕIGE ILUSAM LÕPP

Piiskop Eduardi viimane kiri omastele

Tallinnas, 8. veebr. 1941.

Armas vend, armsad sugulased!

Kuna ma ei saa teile üksikult kirjutada, kasutan juhust, et kirjutada üksikasjalik kiri teile kõigile.

Esiteks tänan ma kõiki, kes mulle uueks aastaks ja nimepäevaks kirjutasid; tänu eriti ka veel kõigile sõjameestele, kes on mulle kirjutanud, olgugi et mitte kõik kirjad ja kaardid ei ole päralt jõudnud. Siis tahaksin teile kõigile ühiselt kirjutada sellest, mis just praegu minu südant täidab. See on jumalagajätukiri — jumalagajätukiri võibolla ainult mõneks kuuks, võibolla ka ainult aastateks, aga võibolla ka alatiseks.

Te olete kindlasti kuulnud, et on tulemas veel üks ümberasumine Saksa-amaale kõigist Balti riikidest, Leedust, Lätist ja Eestist. Minule kui sakslasele on tungivalt soovitatud ümberasumisega kaasa minna. Oli mitmesuguseid põhjusi, mis panidki mind ümberasumise peale mõtlema. Ma ei saa neid üksikult kirjeldama hakata; igatahes olin juba peaaegu nii kaugel, et oleksin end ümberasumise-komisjonis mieldinud. Aga siis sattusid mitmed asjaolud minu elus nii iseäralikult kokku, et ma ära tundsin: see on Jumala tahtmine, et ma siia jään. Lõpliku tõuke andis siis telegramm Roomast, millest nägin, et see otsus vastaks ka Püha Isa soovile.

Aga kui ma selle otsuse teen, on sellel mitmesuguseid tagajärgi; esimene on see, et pärast sakslaste lahkumist ja saksa saatkonna sulgemist, mis arvatavasti märtsi alguseks lõpule jõuab, pean ma igasuguse kirjavahetuse Saksamaaga lõpetama. Kui ma sooviksin Saksa kodanikega edasi kir-

javahetusse jääda, peetaks seda väga kahtlustäratavaks. Mind võidaks Saksa spiooniks pidada ja sellele vastavalt kohelda. Sellepärast peab tänane kiri viimaseks jääma. Kuni olukord ei muutu, ei saa ma enam kirjutada. Ka teid tahaksin ma paluda, mulle esialgu mitte enam kirjutada. Sellel võiks minu jaoks ainult ebameeldivaid tagajärgi olla.

Teiseks järelduses on see, et ma pean loobuma igasugusest kaitsest, mis mul sakslasena senini oli Saksa saatkonna ja Saksa riigi poolt, et minust nõukogude kodanik saab ja et ma täielikult nõuk. riigile allun. Te teate ju, et nõuk. riik põhimõtteliselt usuväenulik on ja saate aru, et sellel otsusel võib kaugeleulatuvaid tagajärgi olla.

Praeguseni en kiriku olukord umbes järgmine: kõik kirikule kuuluvad kinnisvarad — ühe erandiga — on riigistatud. Me kaotasime selle läbi 8 maja ja 2 kabelit. Kolm kirikut on juba riigistatud, teiste järg tuleb peagi kätte. Ainult see ei ole veel kindel, kas kirikute kasutamise eest tuleb üüri maksta. Kui üüri maksta tuleb, on see tõenäoliselt väga kõrge, umbes sama kõrge kui minu toa eest. Selle toa eest pidin ma möödunud kuul 160 rubla maksma, kuna kõrvaltuba, mis on ainult kaks ruutmeetrit väiksem, 11 rubla maksab. Vaimulikult nõutakse kõige kõrgemat üürinormi. Nii-suguse hindamise järgi peaksime meie oma kiriku eest 2500 rubla maksma, mida me enesest mõista ei suuda. Me peaksime siis katsuma kas luterlaste ja ortodoksidega koos ühist kirikut üürida või siis jumalateenistust eramajades, mitmes kohas pidada, mis muidugi ka raske oleks.

Muidu on meil esialgu äraelamiseks küllalt käes ja inimesed annetavad nii palju, et meil nälgida vist küll ei tule. Olgu siis, et tuleks sõda — millega tulevikus peab arvestama, olgugi et me veel ei tea, millal see tuleb ja kuidas kõik siis areneb.

Ainuke hädahoht, mis mind varitseda võiks oleks see, et siin hakataks preestreid välja saatma või vahistama. Senini ei ole seda sündinud, kuid on võimalik, et tulevikus ollakse karmim. Otsest surmaohtu on küll vaevalt olemas, kui mitte suuremate vintsutuste puhul haigust ei tule: te teate ju, et mu tervis pole just kõige parem ja et mu keha ei ole ka kuigi vastupanuvõimeline. Otsene surmaoht võiks küll sõja puhul tekkida.

Olgugi et tulevik inimlikust seisukohast võttes niisiis mitte just meeldiv ei ole, tegin siiski otsuseks siia jääda. On ju ka õigem, et karjane karja juurde jääb — ning koos temaga õnne ja õnnetust jagab. Ja ma pean ütlema, et kui see otsus minult ka mõned nädalad ettevalmistust nõudis, ei teinud ma seda sugugi kartuse või hirmu, vaid koguni suure rõõmuga. Ning kui lõpuks selgus käes oli, et mul tuleb jääda, oli mu rõõm nii suur, et ma palvetasin tänu ja rõõmu pärast hümnit « Sind, Jumal, kiidame! » Üldse tundsin ma sealjuures oma hinges nii väga Jumala armu mõju, et ma olen vaevalt kunagi oma elus end nii õnnelikuna tundnud kui just neljapäeva õhtul pärast otsuse langetamist. Oleksin soovinud igähele jutustada, kui hea on Jumal meie vastu, kui me enda täiesti Tema omaks anname; kui õnnelikuks võime saada, kui oleme valmis kõik — vabaduse ja elu — Kristusele andma. Sellepärast ei ole ma ka Jumalale preestriseisuse armu eest kunagi nii tänulik olnud nagu viimastel päevadel. Ja seda mitte ainult sellepärast, et Jumal on minu vastu nii hea olnud, vaid ka sellepärast, et ma inimestegi juures nii palju armastust ja tänulikkust leidsin, kui nad kuulda said, et ma siia jään.

Muidugi on viimastel aastatel pealtnäha palju sellest purustatud, mis ma viimase kümne aasta jooksul nii suure hoole ja vaevaga püüdsin ehitada. Aga sellest, mis ma olen tohtinud hingede heaks teha, on paljugi jäänud. Ja just mõned viimastel aastatel minu poolt Kirikusse vastu võetud konvertiidid näitavad otse liigutavat armastust ja tänumeelt. Nii ei suuda ma kõige peale vaatamata küllalt Jumalat tänada kõige selle eest, mis Tema on mind siin lasknud teha. Mis tulevikku puutub, ei tea ma muidugi, mis võib tulla. Keegi ei oska asjade arengut kindlasti ette ütelda. Aga ühte tean ma praegu kindlasti: Jumala tahtmine on, et ma siin jään — ning selle üle olen ma rõõmus ja astun tulevikule vastu suure lootusega. Ja nii on kõik hästi. Ning minu elu ja — kui see nii peab olema — minu surm saab olema elu ja surm Kristuse eest.

Teid kõiki tahaksin ma aga veelkord tänada kõige armsa eest, samuti aineliste ohvrite eest meie misjoni kasuks. Jumal tasugu teile kõigile ja võtku teid rohkesti õnnistada! Oma tänu tahan ma ka altari ees avaldada, aga samuti palun ma ise südamest teie palveabi. Kui te soovite midagi minu heaks teha, laske mõnikord minu eest püha missa pidada. Leimersdorfi pastor, kelle kogudusse mu kodukoht Birresdorf kuulub, võiks ehk ka minu kodunurga rahvalt palvet paluda, et Jumal mulle ka tulevikus oma armu ei keelaks, et ma võiksin kõiges — ükskõik, mis ka ei tuleks — oma kõrgele, pühale kutsumusele ja ülesandele truuks jääda ning Kristuse ja tema Riigi eest kogu jõu ning, kui see Tema püha tahtmine on, ka oma elu anda. See oleks kõige ilusam lõpp minu elule.

Peaks aga Jumala tahtmine olema, et ma raske aja üle elan ja ehk pärastpoole siin veel kiriku ülesehitamise heaks töötada võin, võtaksin ka selle tänuga vastu. Niipea kui see võimalikuks osutub, annan teile siis enesest elumärki.

Hoidku Jumal meid kõiki oma pühas teenistuses ja pühas usus ning õnnistagu meid kõiki. Siit kaugelt saadan ma teile kõigile oma piiskop-

liku õnnistuse, nagu oleksin ma veel viimast korda teie keskel:

Kõigevägevama Jumala, Isa, Poja ja Püha Vaimu õnnistus tulgu teie peale ja jäägu teiega alati! Aamen.

PÕLEVA MUREGA

A. 1937 avaldas paavst Pius XI kaks suurt tähelepanu äratanud entsüklikat: *Mit brennender Sorge* (14. märtsil) ja *Divini Redemptoris* (19. märtsil). Nendes paljastas ta kiriku ja usu hävitamisele sihitud rünnakut, mida teostasid tolerantsi-maski varjul natsionaalsotsialistid ja kommunistid.

Eesti olude jaoks olulisemat kokku võttes kirjutas neist entsüklikatest ka meie piiskop Eduard. Laename eesti katoliiklaste häälekandjast (« Kiriku Elu » nr. 1, 1938, lk. 1 ja 2) artikli, mille lõpp kõlab prohvetlikult, kui mõelda kirjutaja saatusele.

Artikkel on toodud muutmatul kujul ja kõneleb muuseas ka sellest, et « Kiriku Elu » seisis keeleuudenduste leeris.

Meie silmale avaneb täna haarav vaatepilt. Ristirahva Isa, rauk, kes seisab haa veerel, vaatab ennustaja pilgul meie sajandisse ja tõstab lakamatult oma hoiatavat häält, prohveti häält.

Ta näeb silmadega, mis on juba valgustatud teise maailma säruga, ta suunab oma pilgud meieaja pimedusse. Ta näeb selle hävitamise õudusi, mis enamlus on kaatnud mitte üksi kirikute pühamuis, vaid ka inimhinge pühamuis, veel rohkem inimhinge pühamuis.

« Põleva murega » jälgib ta aga ka kristlikule kultuurile ikka ähvardavamaks muutuvat hädaohtu Kesk-Euroopale. Põleva murega näeb ta neid vaimseid liikumisi, mis siin osalt teadlikult, osalt ebateadlikult tahavad asetada uut ebakristlikku maailma ristiusu asemele. Selgelt vihjab ta anti-

kristlikele püüdeile, mis rahvuslike pürgimiste näol ikka selgemini tulevad päevavalgele. Hoiatavalt tõstab ta hääle nende püüete vastu, mis, kui nad saavutaksid võidu, mitte ainult ei tähendaks kristliku ajastu lõppu Euroopas, vaid ka kristlike rahvaste otsa Euroopas.

Kas ristiusu Isal on õigus oma murega? Kui asi on nii, kus on siis need kristlased, kes võtavad osa sellest põlevast murest?

Muidugi kasvab nende arv, kes aegamööda ja ikka rohkem hakkavad aru saama. Nad hakkavad nägema, et kiriku hoone on hädaohus langeda tuleroaks! Muidugi, teadlikud inimesed on juba ammu märganud neid väikseid leegikesi, mis siin ja seal palgistikus lõkendasid. Ja mõned tundsidki juba kõrbemishaisu, mis kristliku maailma hoones kuulutas tulikahju. Jah, kasvab nende arv, kes hakkavad märkama ähvardavat hädaohtu.

Kuid veel on liig vähe mehi, kes näivad osa võtvat rauk-paavsti põlevast murest. Tahame möönda, et on olemas leegion kirikumehi, kelle juures võib märgata teatud järelemõtlemist, teatud muret siin ja seal, kuid see pole veel põlev mure. — Ja kahjuks võib seal kõrval veel olla palju ristiusulisi, palju katoliiklasi, keda mõni maine mure, mure aktsiate seisu pärast, või isegi mure hea eine pärast huvitab rohkem, kui raukpaavsti põlev mure Roomas.

Ja ometi peaks see põlev mure tõesti täitma kõiki kristlasi, eelkõige aga kirikumehi. Sest siin ei võidelda

Piiskop Eduardi algatusel hakkas ilmu-
ma kaks ajakirja, « Kiriku Elu » ja « Ühine
Kirik ». Nõukogude võimu saabumisel
suleti mõlemad.

tõesti kõrvaliste küsimuste pärast.
« Siin on küsimuses kas olemine või
mitteolemine ».

Ja selles otsustavas võitluses, mida
peab kristlik maailm oma olemasolu
eest, oma eksisteerimise eest Euroo-
pas, võivad tuua otsustava pöörde
ainult mehed põlevate südametega.

Sest seda ei saa salata: ka mehed,
kes tänapäeval võitlevad Kristuse ja
tema riigi vastu, on mehed põlevate
südametega. Ka nende südames põleb
tuli, neelav tuli! Sest see pole sugugi
nii, nagu oleksid need mehed sõna
harilikus mõttes uskmatud. Rinded
pole mitte enam jagatud nii, nagu see
oli valgustusajajärgul: siin usk, siin
uskmatumus. Pigemini tuleb ütelda, et
siin võitleb usk usu vastu. Siin usk
Kristusesse, Jumala armusse, taevaste
riigisse, igavikku. Seal usk enese « mi-
nasse », oma jõusse, maisesse riigisse,

igavasse rahvusesse või proletariaadi
igavesse riiki. Nii « Kristusse uskli-
kud » nende « uususklike » vastas.

Ja neile uususklikele ei saa vastu
vaielda loogliliste deduktsioonidega.
Nad ei lase oma õpetusi ka ümber lü-
kata vihjega suurele ristiusulisele mi-
nevikule. « Möödunud suurepärasus
ei saa meile enam olla veenev » (Jas-
pers). Need inimesed, kes on täidetud
võimsast elutundest, kelles põleb
peagu fanaatiline andumus nende
ideele, on niisugused, et neile üldse
ei saa vastu väita, neid võib ainult
võita. Ainult usklikud ristiusulised
võidavad need uususklikud. Kuid ai-
nult niisugused usklikud kristlased
suudavad seda, kes tõsiselt võtavad
Jumalinimese, igavese tõe igat sõna,
kes seda võtavad nii tõsiselt, et see
saab vormi ja kuju nende elus. Ainult
niisugused usklikud, kes kaitsevad
oma usku terve oma olemise kogumää-

ralise kaalulepanekuga, kes tagasi ei pörka ka isikliku hukkamise ees. Nii-siis usklikud « põleva südamega » ja põleva hingega Kristusele, tõele. Alles siis jäävad « elu usklikud » kuulutama, alles siis suudetakse neid võita, kui nad puutuvad kokku niisuguste « põlevate » kristlastega, peiritud ja elatud ristiusu inimestega.

Ja kas pole mitte sellepärast paljud inimesed ristiusus pettunud, et neile pole ette juhtunud säärast elatud ristiusku, kuna pahatihti ka kiriku juhtivad inimesed polnud nood « mehed põlevate südametega », keda inimesed kirikust otsisid. R.M. Rilke langetab ühes oma elegias karmi otsuse kirikule: « Nagu kirik väliselt seisab turu ääres, nii kuulub ta ka oma tähenduse poolest « lohutusturule », kus inimesed elavad odavast lohutusest, ebatõelisest ärritusest, meelelahutusest ja askeldusest. Ta on saanud alaväär-tuslikuks nagu valmilt ostetud kaup, omandatud ilma tõelise panuseta (vanasti oli olemas templeid « südame-raiskamisest »). Ta on pühapäevase korra ja puhtusega, kasin ja kinni — ja valmistab pettumuse nagu postkontor pühapäeval ».

Neid inimesi, kes nii ristiusus on pettunud, ei saa kindlasti aidata igaveste tõdede objektiivse esitamisega. Neid võib võita andumusliku veende läbi. « Kes tänapäev veel usub, et ta tänapäeva inimesile võib appi tulla teravmõttelise arutelu vahenditega, see ei ela mitte ainult eluvõõras, vaid ühtlasi kahetsusväärse illusioonis ».

Paul Fechter on kirjutanud raamatu (« Die Stunde des Christentums », Berlin 1937), milles ta ütleb et ristiusul olevat tänapäev kohustus üle minna rünnakule. « Meie empiirilist ajastut aga peab empiiria vahenditega ründama » (lhk. 172).

Seda rünnakut, mille ristiusk peab tegema meie tänapäeva ajastule, võib aga edasi kanda ainult inimeste poolt täielise, tingimatu andumusega Jumala tööle.

Juba Kierkegaard oli kirjutanud sellest, et paljud jutlustajad on ristiusu teinud kilplaste usuks, kus inimesi rahuldati odava lohutusega. « Kilplus aga muudab mõõdupuu ideedest loobumiseks ». Neist jutlusist ütleb Bernanos oma raamatus (« Maakoguduse vaimuliku päevaraamat »): « Jumala Sõna! See on hõõgav raud. Ja sääil tahad sina, kes seda õpetad, teda puudutada tangidega, hirmust, et sa ennast ära põletad, ja sa ei haara terveil käsil selle järele . . . Preester, kes tõe kantslist maha tuleb, suu veel täis kaagutamist, vähe ägestunud, kuid rahul, see pole jutlustanud ».

Praegune aeg vajab teisi jutlustajaid, mehi, kelle rinnus põleb lõkendav tuli, mis täidab Kristuse asemikku. Ja Jumal tänatud, see loitev tuli Kristuse maapäälse riigi hoidja südames, tuli Kristuse tulest, läheb täna läbi maailma. Saksamaa piiskopid tõstavad oma häält ikka julgelt ja otsustavamalt. Ka Austria episkopaat, täidetud samuti « põleva murega », on tõstnud oma hääle. Ameerika piiskopid on kõnelenud. Katoliiklik maailm hakkab aru saama.

Rõõmustava julguse ja « põleva murega » saksa rahva saatuse pärast on korduvalt kõnelenud ka konfessionaalkiriku mehed Saksamaal. Ja ka nende sõna on leidnud vastukaja.

Ja see on rõõmustav kui palju tulist indu Jumala riigi jaoks veel kõigest hoolimata elab noorsoos. Paljud neist nooruslikest võitlejaist muutsid Jeesuse Kristuse maapäälse riigi hoidja « põleva mure » noorusliku vaimustuse tuleks. Päev päevalt kasvab nende arv, kes on aru saanud hetke tõsidusest. Nad ei kaeba, nad ei hädalda, nad pole meeletel. Nad palvetavad, nad astuvad välja õiguse eest, nad võitlevad jaunilt ja rüütellikult, nagu see sobib Jumala asjale. Nad näitavad, et neil ristiusuga on tõsi taga.

See ei ole sugugi rohkem kehtiv saksa katoliikliku noorsoo kohta kui ka just prantsuse noorsoo kohta. Just sellel oli hiilgav eeskuju Léon Bloy

näol. Temast kirjutab keegi biograaf, elulookirjutaja: «Tema olemuseks oli armastus, absoluutne armastus Jumala vastu ning ta on temale andunud ilma igasuguse tagamõtteta. Kõigi nende ähvarduste ja vihavaenutsemiste keskel, mida põhjustab tema absoluutne ristiusk, jääb ta Jeesusele vankumatult kindlaks... Ta on kristlane selle sõna tõesti ülevas mõttes, üks, kes Kristust armastab, kes end ohverdab meistri eest ja keda ei saa vankuma panna ähvardused ega valud, jah, isegi mitte piinasurm... Ei hirm ega vildakad kaalutlemised ei saaks teda panna kartma tunnistuse andmisel».

Léon Bloy on juba aastakümnete eest ära tunnud, et julmalt karmile

ajastule, mille iseloomustuseks on *armastuse puudus* ja südametuse, midagi ei tule nii valjusti jutlustada, eelkõige aga midagi ei tule nii innukalt ette elada kui just armastust, et ta ei hukkuks armastuselagedusest nagu tollal vana antiikne maailm. Võita võib teda ainult suurima armastusega, tunnistleva armastusega, kui see peab olema, märterliku armastusega.

Loodame, et Jumal meile kingib selliseid põlevate südametega mehi, kes on valmis andma tunnistust maailma ees, armastuse tunnistust, surmani armastuse tunnistust.

E. P.

HEA KARJANE

Aastal 1964 külastas «Maarjamaa» toimetust kaks meie pealinna arsti, doktorid Alma ja Nikolaus Sarred. Tallinna Peetri ja Pauli koguduse liikmetena elasid nad kaasa Eduard Profittlichi Eesti-aastad algusest lõpuni. Avaldame siin osa tollal helilindistatud usutelust.

Kuidas saite piiskopiga tuttavaks?

N.S.: Mina sain temaga tuttavaks kohe kui ta Eestisse tuli, sest paater Kartte, kes mind oli Kirikusse vastu võtnud, soovitas mind n.ö. vahemehena eesti seltskonna ja katoliku kiriku vahele, sest mina tundsin seltskonnainimesi ja olin neile persona grata; nii oleks saabujal olnud kergem end orienteerida ja kontakte luua.

Kas Teie abikaasa kuulus siis ka juba katoliku kirkusse?

N.S.: Ei; mina absoluutselt ei mõjutanud teda. Alguses ma käisin kirikus üksi, pärast hakkas abikaasa ise huvi tundma ja tuli paar korda kaasa. Kui meil laps sündis, tahtsin

mina, et ristitaks katoliku kombe järelle ja ta oli sellega nõus. Mu naise vanemad tulid ka kirikusse ja ta õde ning see oli Profittlich ise, kes meie Stefani ristas. Kõik olid väga liigutatud ja rõõmsad, mitte kellelgi polnud kahju, et laps sai katoliku kirikus ristitud. Minu ämm hakkas isegi vahetevahel katoliku kirikus käima. Näis, et ta otsis midagi: oli väga tõsine inimene.

Teil, proua Sarre, oli siis kindlasti rohkemgi kokkupuutumisi piiskopiga?

A.S.: Oli küll. Meil käis tihti vaimulikke külas, ka Profittlich ise tuli ja lubas isegi nunnadel meie pool

käia. Ja huvitav lugu oli see, mida mina jälgisin: mitte keegi nendest ei mõjutanud mind. Nad ajasid küll iga-sugust juttu — igasugust — aga usust mitte üks sõna! Mina mõtlesin, et vaat kus on olukord: keegi ei püüa sind kuskile meelitada! See tegigi minu asja põnevaks.

Ja siis hakkasite ise küsima?

A.S.: Jah, ja ekstsellents Profittlich õpetas mind ise: ühe aasta käisin tema juures, kaks korda nädalas. Ja see oli kõige huvitavam aeg minu elus: mis tema kõik suutis pakkuda!

Kuidas hinnati piiskop Eduardi Tallinnas?

A.S.: Arvan, et igaüks kinnitab seda: tema oli nagu headuse kehastus. Ta sai kõikidest aru, mitte ainult katoliiklastest, vaid püüdis ka luterlasi mõista ja nendes peituvat inimest otsida ning abi anda, nii palju kui ta aga suutis. Nagu ma korra kuulsin, oli ta isegi materiaalselt abi andnud, mitte ainult hingelist. Aga just seda viimast käidi tema juurest otsimas, ka luterlased.

N.S.: Profittlich ei vaadanud selle peale, mis usku inimene oli, vaid võttis asja inimese seisukohast. Ma tean, et ka juudid tulid tema juurde ja ka nendele suutis tema moraalset tuge pakkuda.

A.S.: Jah, ta püüdis isegi neid mõista, kes üldse Jumalasse ei uskunud. See õhutas meid muidugi ka usuliste küsimuste üle järele mõtlema.

Oli ta siis peamiselt kodus ja võttis inimesi vastu?

N.S.: Oh ei, temal oli oma kindel siht, aga pikkamööda tahtis ta kõike teha. Viimane plaan, mis tal oli, kui ta juba jutlustas ja eestikeelne palveraamat oli uuesti välja antud: ta tahtis katoliku haigla asutada. Rääkis minuga ja tahtis mind võtta selle juhatajaks ning küsis minu käest nõu. Mina muidugi ei oleks oma kohta linna juures ära andnud, oleksin seal edasi olnud ja uues haiglas võibolla ilma palgata tööd teinud.

Seda haiglat siiski vist ei asutatud?

N.S.: Ei; mina laitsin tema plaani maha, sellepärast et kommunistide tulek ei olnud enam kaugel ja meie juba ootasime, et nemad tulevad, ning ei tahtnud muud, kui et tema läheks ära, et ta pääseks. Aga tema ütles et ei, tema jääb siia.

Plaanid olid tal küll hästi välja töötatud. Sellest pidi saama eeskujulik haigla, kõrge arstliku ja moraalse tasemega; abordi küsimus oleks näiteks ära langenud. Päris minu käest, kes on kõige paremad eriarstid ja kõige paremed õed; administratsiooni osas oleks maja läinud katoliku õdede kätte juhatada. Majagi oli juba valmis vaadatud, Roosikrantsi tänavasse, kus oli endine Reichenhageni kliinik, ja ostmiseks raha olemas. Üks kõrvalmaja oli ka saadaval, milles arstid oleksid võinud elada; sinna ta pakkus veel minule korterit. Ja mis ta siis veel tahtis? Ta tahtis kõik minu nimele kirjutada. Ta ei soovinud, et see oleks kiriku nimel, vaid oleks nagu erakliinik. Mina tänasin väga suure usalduse eest, aga ütlesin, et ma võtaksin kõigepealt liiga suure kohustuse enese peale ja see tooks mulle suure hädaohu, kui enamlased sisse tulevad. Nojah, mina laitsin täiesti ära ja siis ta lõpuks loobus sellest.

Kas mäletate veel lähemalt mõnd iseloomulikku episoodi piiskop Eduardi tegevusest?

N.S.: Ühe meile tuttava abielupaari pärast ta küsis kord minu käest nõu. Talle näis, et nad on raskustes ja et see abielu läheb võibolla selle tõttu lahku, et rahalisi raskusi on. Neil oli vist midagi tuhat krooni vaja ja ta ütles mulle, et ta annaks neile hea meelega; mis mina asjast arvan: kas võib anda? Mina ei pooldanud andmist. Aga tema siiski vastas mulle, et tal on tunne: kui ta neile selle summa annab, hoiab ta nende abielu koos, ja otsustas siiski anda. Nii et temast oli ainult head kuulda, üle terve Tallinna. Ka kõrgemates, näiteks diplomaatlikkudes ringkondades, igal pool peeti temast väga lugu.

Kas on õige, et tema alustas esimesena korrapäraste eestikeelsete jutlustega?

N.S.: Ma usun et paater Lenzbauer alustas juba varem eestikeelse jutlustamisega, Tartus. Aga Tallinnas algas ekstsellents Profittlich.

Mida arvati tema jutlustest?

N.S.: Tema jutlused olid head. Suurel Reedel oli kirik alati tulvil täis. Ta jutlustas saksa keeles ja eesti keeles. Meie sõbrad, kes ka oma kirikus käisid, olid tema jutlusest alati vaimustatud. Rääkisin ükskord pastor Täheväljaga, kes käis ka tema jutlusel, ja Täheväli ütles, et niisugune tunne on, nagu temast räägiks Püha Vaim, nagu hoovaks mingit pühadust välja temast. Täheväli oli üks väga kena ja tõsine usu-inimene.

Kui palju oli Peetri ja Pauli koguduses eestlasi?

N.S.: Eestlasi oli minu Kirikusse astumisel väga vähe; meie kirikut nimetati poola kirikuks, mitte katoliku kirikuks. Nunnad, kes sääl abiks olid, olid ka Poolast. Profittlich tahtis, et nad õpiksid eesti keelt; neile oli see küll raske. Nende ülemõde Maria rääkis väga hästi vene keelt, temaga vestlesime ikka selles keeles. Aga Profittlich püüdis kogu aeg oma kogudust eestlastele vastuvõetavaks teha. Kui eestikeelsed jutlused tulid, tulid ka eestikeelsed palved. Kui hakati roosipärga eesti keeles palvetama, siis poolakad ütlesid et oh sa aeg, nüüd Jumalaema nutab kohe pisaraid, et eesti keeles palvetatakse ja mitte poola keeles.

Mis Teie arvate: miks Eestis oli nii vähe katoliiklasi?

N.S.: Sellepärast et seal keegi ei teadnud, mis asi see katoliku usk on. Enne Vabadussõda oli ju katoliku preestritel keelatud meil usku levitada ja kohe pärast usuvabaduse andmist ei olnud veel vaimulikke, kes oleksid eesti keelt rääkinud. Peale selle oli Eestis päris hulgate muudest

rahvustest katoliiklasi, näiteks poolakaid.

Kui katoliku usku oleks rohkem tuntud, kas oleks siis Teie arvates rohkem eestlasi meie kirikusse astunud?

N.S.: Aga kindlasti. Seda võib kas või sellest näha, kuidas olukord muutus siis kui piiskop Profittlich sai eesti keele selgeks ja hakkas korrapäraselt eestikeelseid jutlusi pidama. Siis astus ka päris mitu eestlast katoliku usku.

Kas see ei tekitanud muudes kirikutes nn. paba verd?

A.S.: Oh ei: piiskop Profittlichist pidasid kõik lugu ja neid konvertiite ei olnud ka nii palju. Peale selle teadsid kõik, et meie piiskop ei teinud mingisugust «propagandat», vaid võttis vastu ainult niisuguseid inimesi, kes ise tema juurde tulid ja omast veendumusest palusid ennast katoliku kirikusse vastu võtta. Kui piiskop Profittlichit ei oleks küüditatud, oleks meil kindlasti rohkem eesti katoliiklasi kui praegu on.

N.S.: Võiks ka nii ütelda: need pagulased, kes on sattunud niisugustesse maadesse kus ka katoliiklasi on, tunnevad nüüd katoliku usku paremini kui enne. Ja näha ongi, et astutakse katoliku usku. Meie tutvusringkonnas on päris mitu inimest katoliku usku tulnud. Mina usun et kui Eesti peaks veel kord usuvabaduse saama, siis leiab kindlasti veel suurem arv eestlasi tee katoliku kirikusse. Ajaloo areng on vahepeal nimelt ikka rohkem rahvusvahelist mõtlemist edasi arendanud.

Kes oli õieti ajakirja «Kiriku Elu» asutajaks?

A.S.: Seda tegi piiskop Profittlich. Trükikoda oli katoliiklastel ka, selle asutasid kaputsiinlased Tartus. Paater Werling hakkas Uut Testamenti tõlkima ja sellest trükiti ka juba kaks evangeeliumi valmis, aga siis tuli nõukogude okupatsioon, trükkimine katkestati ja trükikoda võeti ära; nii jäi kõik katki.

*Missugune oli Tallinna koguduse si-
semine elu tollal?*

N.S.: Meie Peetri ja Pauli kogu-
duses töötas siis hoolekande-selts ja
koguduse naisring, millest mu abikaa-
sa ka osa võttis. Heategevaks otstar-
beks korraldasime ka kirikukontserte.

*Koguduse juures oli vist ka internaat
olemas?*

A.S.: Jah oli; katoliiklastel ju oma
kooli ei olnud ja nende lapsed kadu-
sid muidu nagu muu-usuliste sekka
ära. Internaadis nad said korralikult

usuõpetust. Oma skautide salk oli ka-
toliku usku noortel ka olemas.

*Missugune on teie kui arstide arva-
mine teaduse ja usu vahekorrast?*

A.S.: Minu meelest ei ole seal min-
git « vahet », mõlemad täiendavad üks-
teist.

N.S.: Peale selle on Jeesus Kristus
arstile parimaks eeskujuks. Ja kui su-
rivoodi ääres arstiteadus üles ütleb,
võib arst ja patsient veel ainult Juma-
la peale loota. Ma tean paljudest ki-
rurgidest, et nad enne rasket operat-
siooni ikka palvetasid, et operatsioon
korda läheks.

KÜMME AASTAT

*Teine Maailmasõda pillutas Maarjamaa lapsed kõigile kontinentidele.
Kuna meid, eestlasest katoliiklasi, oli vähe, kujunes meie hajutatus suuremaks
kui teiste kirikute oma. Et omavahel sidet siiski säilitada, sündis 1961.
aastal ringkiri « Maarjamaa ». Tollest ajast on möödunud kümme aastat ja
sisukord, mis annab ülevaate 236 leheküljele talletatud vaevast, kohustab
toimetust tänuks: tänuks lugejatele, kaastööliste, toetajatele ja Jumalale.
Ning palveks, et nende lahke abi saadaks « Maarjamaad » ka eelseisvatel
aastatel.*

«MAARJAMAA» SISUKORD 1961-1971

Temaatiline sisukord

Abielu	nr. 15
Antonio Possevino	19
Ateism	14
Jõulupühad	3
Kirikute koostöö	10
Kristlus Soomes	16
Liturgia	6
« Maarjamaa »	1
Palve	2 9
Piibli lugemisest	12 13
Piibli uustõlge	7 8 17
Piiskop Eduard Proffittlich	20
Usustatistika	18
Vaticanum II	4 5 11

Elav Sõna

Rõõmutsege ja hõisake (Mt 5, 12)	1/3
Alles pärast leppimist (Mt 5, 23j)	6/27
Otsige, siis leiage (Mt 7, 7-12)	13/3
Jeesuse nimel koos (Mt 18, 19j)	9/3
Kõige vähematele ilmutatud (Lk 10, 21j)	12/15
Issand, õpeta meid palvetama (Lk 11, 1)	2/11
Kuningavõim (Lk 12, 32j)	18/3
Mitte kohut mõistma (Jh 3, 16-19)	14/15j
Mehed, armastage oma naisi (Ef 5, 21-25)	15/3j
Kiri on Jumalast (2 Tm 3, 12-17)	17/3

Piiblitekste eri tõlgetes

I Ms 2,1-8 3,14-19 27, 1-4 Hi 2,1-7 (A. Mägi)	7/12j
L 1 (V. Salo)	8/19
L 2 (kolm uuemat tõlget)	17/6j
L 5 (A. Mägi)	7/15j
L 134 150 (V. Salo)	6/25 & 34
Js 5, 5-8 (A. Mägi)	7/14
Js 40, 1-5 (1686., 1739. ja 1963. a. tõlked)	7/8j
Jr 18, 13-17 36, 10-16 Mi 4, 1-3 (A. Mägi)	7/14j
Mt 2, 1-14 Lk 2, 1-38 (1715. a. tõlge)	3/21-23
Jh 1, 1-18 (V. Salo)	7/1j
Il 5, 1-5 (1715. a. tõlge)	17/1
Il 13, 1-8 (A. Mägi)	7/16

Artikleid ja sõnavõtte

Abava, A. Keskkoolide usuõpetus ökumenismi valgusel	16/19-23
Ego Ununematu jõulumälestus	3/26j
F. I. Kui süda on tühi ja mõte unine	3/28
Frei, G. Sügavpsühholoogia ja liturgia	6/35j
Grünthal, I. Lahutuspõhjusi Rootsis	15/11j
Helk, V. Busaeus'e katekismuse trükiarved	19/6
Ignats, E. Koos küpseda	15/9j
Jarva, V. Avalik kiri ristituile	16/15-17
** Kas metsas või kirikus?	2/12j
Kirikute koostööst (K. Kaups, J. Köpp, K. Laantee, K. Raid, V. Salo, K. Veem, E. V. Velleso)	10/15-24
Kümme küsimust teemal «Eestikeelne Piibel» (A. Adson, I. Grünthal, A. Kivikas, K. Lepik, A. Mägi)	7/3-12
— (A. Mälk, K. Ristikivi, M. Under, A. Vibalemm, A. Viirlaid, A. Will- mann; V. Lepik, K. Raid, P. Reets, S. Sarre)	8/19-28
Lehtmets-Susi, L. Armastada, mitte lämmatada	15/4-9
*** Ligemal, Jumal, Sull'	2/15-17
— Liturgia kunstiteosena	6/28-31
Minge, kuulutage kõigile (usustatistika)	18/8j
M.M. Kahekümne aasta eest	1/4-5
P.T.A. Vaimsel teelahkmel	5/23j
Refoulé, F. Ökumeeniline piibli- tõlge	12/17-22
Salo, V. Ateismisajandi kirikukogu	11/3-12
— Eestlane ja kristlane 1970	18/10-12
— Perekonna palve	9/5-11

— Piiblit avades	13/4-9
— Veri ja vesi	5/20-23
Sarre, A. ja N. Hea karjane	20/20-23
Sivers, F. Issand, kuhu peaksime siis minema?	9/11j
— Mõtteid Pühakirja lugemise üle	12/16j
Stenius, B. Katoliku kirik Soomes	16/23j
Vaticanum II (J. Poska, H. Pöhl)	5/16-19
Vilain, P. Kas prantsuse noorus usub?	18/4-8

Arvustusi

Hiéromoine Vassili Ma rencontre avec la Russie (**)	4/8-12
Lepp, I. Psychanalyse de l'athéisme moderne (V. Salo)	14/18-24
Piibel (1969. a. tõlge; V. Salo)	17/4-12

Tekste

Augustinus Kes ei usu	14/15j
Auzou, G. Piibel ja usk	13/9-12
Avedis-laul	3/25
Ave regina	1/1
Basilius Tõstkem käed	2/14
Bitter, W. Meditatsioon ja meditsiin	2/18j
Bruns, H. Kuidas lugeda Uut Testa- menti	12/22j
Cyprianus Kiriku ühtsusest	5/15
(Eisen, M.J.) Lauritsi kirik	1/6
Gagern, F.v. (Eheliche Partnerschaft)	15/1
Häring, B. Pühapäev ja argipäev	6/32-34
Jedin, H. Kirikuloolase mõtteid Kontsiili puhul	4/3-7
Johannes Chrysostomus Õpetusesõna	6/31
Johannes XXIII Humanae salutis	11/2
— Oli vaja	5/14
Lepp, I. Miks Karl Marxist ateist sai	14/24-28
Lisieux' Tereesia Lapselik palve	2/17
Paulus VI Andestada	10/19
— Kirikukogu lõppedes	11/1
— Kohtumisest patriarhiga	8/17
Possevino, A. Kiri Tartust	19/3-12
Prantsuse ref. kiriku liturgiast	4/11
Profittlich, E. Kõige ilusam lõpp	20/15-17
— Põleva murega	20/17-20
Schutz, R. Üks kirik	10/14
Stcrets Siluan Sõnake palvest	9/4j
Taevane kuningas	4/1
Vaticanum II: De Ecclesia (Abielust)	9/1
— Gaudium et spes (Ateismist)	14/16-18
— Meie, piiskopid	11/6j